

NGĀ PAEARU ME NGĀ TOHU MATUA

Ngā Hononga Ngaio Me Ngā Uara Ngaio

Ka uru ngā pouako whai tiwhikete whakaako ki ngā hononga ngaio e tika ana me te hāpai anō i ngā uara ngaio.

Ko tā ngā pouako whai tiwhikete whakaako:

NGĀ PAEARU

NGĀ TOHU MATUA

1. he whiri, he whakapūmau hoki i ngā hononga ngaio e tika ana, e arotahi ana ki te ako me te noho ora o ngā ākonga katoa	i. ka whai kia matatika, kia wairua koha, kia wairua pai, kia tauawhiawhi hoki ngā hononga ngaio ki: <ul style="list-style-type: none"> ngā ākonga ngā hoa pouako, ngā kaimahi tautoko me ērā atu mātanga e whai wāhi mai ana ki āna mahi ngā whānau me ērā atu kaitiaki o ngā ākonga ngā umanga, ngā rōpū me ngā tāngata o te hāpori
2. he whakaatu mai i tōna whai kia noho ora ngā ākonga katoa	i. ka whakapau kaha kia noho tōna wāhi ako hei wāhi haumarua taha tinana, taha pāpori, taha ahurea, taha kare ā-roto hoki ii. ka whai whakaaro nui ki ngā reo, ngā āhuatanga tuku iho me ngā ahurea o ngā ākonga katoa iii. ka ū ki tā ngā waeture me ngā ture e hāngai ana i whakahau ai
3. he whakaatu i tōna ū ki te hononga kākano rua ki Aotearoa	i. ka whai whakaaro nui ki ngā āhuatanga tuku iho, ngā reo me ngā ahurea o te Māori me te Pākehā i raro i te Tiriti o Waitangi
4. he whakapau kaha kia haere tonu ana akoranga ngaio, me te whakawhanake i tōna ake ngaio	i. ka whakawhiti kōrero me ōna hoa mahi kia tautohua ai ētahi whāinga ngaio mōna ake ii. ka mahi kia whaihua tonu tana uru ki ngā akoranga ngaio o tana hāpori ako iii. ka whakarite i ētahi akoranga hei whai māna, hei whakapiki i ōna ake mōhiotanga ngaio, pūkenga hoki
5. he tū hei kaihautū, hei kaiārahi pai e whaihua ai te whakaako me te ako	i. ka āta whai wāhi atu ki te hāpori ako mā te hunga whakaako ii. ka kawē tika i ngā mahi kua tohua māna e pūkē

NGĀ PAEARU MŌ NGĀ POUAKO WHAI TIWHIKETE WHAKAAKO

EDUCATION COUNCIL
NEW ZEALAND | Matatū Aotearoa

NGĀ PAEARU ME NGĀ TOHU MATUA

Ngā Mōhiotanga Ngaio I Roto I Ngā Mahi

Whakamahia ai ngā pouako whai tiwhikete whakaako i ō rātou mōhiotanga ngaio kia noho ai ō rātou wāhi ako hei wāhi whakaaraara, hei wāhi wero i te hinengaro, hei wāhi tautoko hoki i te ako, e hāpai ana i te ako pai me te angitu o ngā ākonga katoa.

Ko tā ngā pouako whai tiwhikete whakaako:

NGĀ PAEARU

NGĀ TOHU MATUA

6. he āta wānanga, he whakamahere, he whakatinana hoki i tētahi hōtaka ako e tika ana	i. ka mārama tonu te whakatakoto i āna whāinga whakaako, ka whai tikanga ana kōrero hei taunaki i te kōwhiringa o ēnei whāinga, ā, ka whakatinana anō i ngā whāinga nei i roto i āna mahi ii. mā roto i ngā mahi whakamahere me ngā whakaakoranga, ka kitea tōna mōhio, tōna mārama hoki ki ngā mea e whakaakona ana, ki ngā kaupapa ako, me ngā marautanga e tika ana
7. he whakarite i tētahi taiao ako e hāpai ana i te mahi tahi, i te kauawhi, i te tautoko tahi	i. ka whakahaere tika i te akomanga me te whakauru i ngā rautaki e hihiri ai ngā ākonga ii. ka whakatitina i ngā ākonga kia ngākau whakapono, kia whakaaro rangatira, kia mahi tahi, tētahi ki tētahi
8. he whakaatu mai mā roto i āna mahi tōna mōhio, tōna mārama ki te āhua ki te ako haere a te ākonga	i. ka taea e ngā ākonga te honohono ā rātou akoranga, wheako hoki o mua, ki ērā o nāianei ii. ka whakatakoto huarahi mā ngā ākonga, ka tautoko anō i a rātou, e taea ai tā rātou whakamahia i ngā akoranga hou i roto i ētahi horopaki rerekē iii. ka akiaki i ngā ākonga kia riro mā rātou anō e whakatakoto ā rātou akoranga, ā rātou whanonga iv. ka āwhina i ngā ākonga ki te āta wānanga i ngā mōhiohio me ngā whakaaro, ki te huritao hoki i tā rātou i ako ai
9. he urupare tika ki te whānui o ngā wheako reo, ngā wheako ahurea, ngā pūmanawa, ngā mea e pārekareka ana, ngā mea hoki e matea ana e ngā ākonga – takitahi mai, rōpū mai	i. ka whakaatu mai i tōna mōhio me tōna mārama ki ngā awenga pāpori me ngā awenga ahurea ki tēnei mea e ako, mā tana mahi tika i roto i ngā horopaki ako kākano rua, kākano tini o Aotearoa ii. ka āta tīpako i ngā huarahi whakaako, ngā rāuemi, ngā hangarau, ngā ngohe ako, me ngā ngohe aromatawai e kauawhi ana, e whaihua ana ki ngā momo ākonga huhua iii. ka āta whakarerekē i ana huarahi whakaako i ngā wā e tika ana, kia hāngai ai ki ngā hiahia o ngā ākonga, ahakoa takitahi mai, ahakoa rōpū mai
10. he mahi tika, he mahi pai i roto i te horopaki kākano rua o Aotearoa	i. ka whai kia tika tana whakamahia i te reo Māori me ngā tikanga ā-iwi i ngā horopaki e tika ana ii. ka mahi kia hāngai tonu, kia whaihua hoki tana aro nui ki ngā tūmanako taha mātauranga o ngā ākonga Māori, me te akiaki i a rātou kia eke ki ngā taumata teitei o te mātauranga
11. he āta tātari, he whakamahia tika i ngā mōhiohio aromatawai i kohia mai i ngā mahi ōkawa, mahi ōpaki hoki	i. ka āta tātari i ngā aromatawaitanga kia kitea ai te āhua o te neke whakamua me ngā matea ako o ngā ākonga ii. ka whakamahia i ngā mōhiohio aromatawai hei whakahoki kōrero māna ki ngā ākonga i ōna wā anō, hei ārahi, hei tautoko i tā rātou ako iii. ka āta tātari i ngā mōhiohio aromatawai, e pai ai tana huritao, tana arotake hoki i te pai o ngā whakaakoranga iv. ka whakaputa kōrero ki ngā tāngata o te hāpori e tika ana mō ngā aromatawaitanga me te tutuki pai o ngā mahi v. ka whakarite kia whai wāhi mai ngā whānau ki te kohinga me te whakamahinga o ngā mōhiohio e pā ana ki te ako a ngā ākonga
12. he mahi tika i te uiui arohaehae me te whakaoti rapanga i roto i ana mahi ngaio	i. ka āta tātari, kia āta wānanga i ngā taunakitanga me ngā tāngata kōrero hei arotake, hei whakatōtika i āna mahi ii. ka ngaio te urupare ki ngā whakahoki kōrero mai a ngā tāngata o tana hāpori ako iii. ka āta whakawāwā i ōna ake whakapono, tae atu ki ngā whakapono ahurea, me te pānga mai o ēnei ki āna mahi ngaio me te tutuki pai o ngā mahi i ngā ākonga

HE KUPU WHAKATAKI

Ko tā Ngā Paearu mō ngā Pouako Whai Tiwhikete Whakaako (PTW), he whakaatu mai i ngā paearu mō te tino kōunga o te whakaako me whakatutuki e te katoa o ngā pouako whai tiwhikete whakaako, puta noa i Aotearoa.

E whakaae ana ngā PTW ko te mahi whakaako he mahi tino matatini. He mea toro atu ki ngā momo pūranga e tika ana, arā ngā mōhiotanga, ngā ritenga, ngā pūmanawa ngaio, me ngā uara hei whakahaere i ngā akoranga mātauranga, pāpori, ahurea hoki mō ngā tūmomo wāhi ako. Ko te tikanga ia, ko ngā paearu me ngā tino tohu nei he mea whakawhirinaki, he mea inaki hoki tētahi ki tētahi.

NGĀ TAUĀKĪ TAUWHĀNUI

1

He wāhi nui tō te pouako e eke ai ngā ākonga katoa ki ngā taumata mātauranga.

3

Kua kaha haere te huri o Aotearoa hei whenua kākano tini. Me aronui, me ngākau pai ngā pouako ki ngā reo, ngā āhuatanga tuku iho me ngā ahurea o ngā ākonga katoa.

2

He rite tahi te mana me ngā motika a te Māori me te Pākehā i raro i te Tiriti o Waitangi. Mā tēnei āhua ka tau te haepapa ki ngā pouako katoa puta noa i Aotearoa ki te whakapau kaha e puta ai ngā hua ako tōkeke.

4

Ki Aotearoa nei, ko tā Ngā Tikanga Matatika he whakahau i ngā pouako whai tiwhikete whakaako kia ū ki ngā taumata tiketike rawa o te ngaio i a rātou e whai ana kia mau i ngā ākonga tā rātou e whakaako ana.